



EESTI KEEL

Inimõigused kuuluvad kõigile,  
igale lapsele ka.

Lapsed on alla 18-aastased inimesed.





## Mida ÜRO lapse õiguste konventsioon tähendab?

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO) koostas laste õiguste konventsiooni 1989. aastal. Soome ühines konventsiooniga 1991. aastal. Peaaegu kõik maailma riigid on konventsiooniga ühinenud. Soome riik peab hoolitsema selle eest, et konventsiooni asjad realiseeruvad laste elus. Samuti peab Soome riik teavitama lapse õigustest nii täiskasvanuid kui ka lapsi. Riik peab raporteerima ÜRO-le regulaarselt, kuidas lapse õigused ja roll on Soomes arenenud. Lasteombudsman hindab ja edendab lapse õiguste realiseerumist Soomes. Soome parlament Eduskunta asutas lasteombudsmani büroo 2005. aastal.

## Lasteombudsman...

- selgitab välja laste arvamused ja räägib nendest täiskasvanutele.
- selgitab, kuidas lapsed end tunnevad ja kuidas nende õigused realiseeruvad.
- teavitab lapsi ja täiskasvanuid laste õigustest.
- mõjutab otsustajaid, et laste asjad oleksid paremini.
- teeb koostööd lastevaldkonna institutsioonidega.

”Lapsel tuleks kasvada peres õnnelikkuse, armastuse ja mõistmise õhkkonnas.“

ÜRO lapse õiguste konventsioon

## Kõik lapsel on võrdsed

Lapse või tema vanema vanus, nahavärv, keel, omadus, usk, puue või haigus ei mõjuta lapse õiguseid. Kedagi ei tohi diskrimineerida või kiusata.

## Lapsel on õigus heale elule

Laps tohib olla tema ise. Täiskasvanud peavad toetama laste võimalusi rahus ja oma tempos kasvamiseks ja arenemiseks.

## Täiskasvanud peavad selgitama, mida lapsed asjadest mõtlevad

Täiskasvanud peavad küsima ja kuulama lapse arvamusi ja võtma neid tõsiselt. Lastele tuleb anda võimalus oma igapäevaelu mõjutamiseks.

## Lapse huvi peab seadma esmaseks lapsi puudutavaid otsuseid tehes

Vanemad ja võimuesindajad peavad alati mõtlema, kuidas nende otsused mõjutavad lapsi. Täiskasvanud peavad otsima lahendusi, mis on lastele parimad. Lastele peab põhjendama otsuseid arusaadavalt.





## ÜRO lapse õiguste konventsioonis on 54 punkti. Need on asjad, mille eest riigi ja omavalitsuste otsustajad ja kõik täiskasvanud peavad hoolitsema. Siin räägitakse konventsiooni punktidest lühendatult.

1. Iga alla 18-aastane on laps.
2. Inimõigused kuuluvad igale lapsele võrdselt. Last ei tohi diskrimineerida mingil põhjusel.
3. Täiskasvanud teevad mitmeid laste elu mõjutavaid otsuseid. Nad peavad alati selgitama, mis on lapse seisukohast parim.
4. Riik peab hoolitsema selle eest, et see konventsioon realiseerub laste elus. Lastele kuuluvad kõik sellesse konventsiooni üles kirjutatud õigused.
5. Vanematel on õigus ja kohustus nõustada ja juhendada last kasutama sellesse konventsiooni üles kirjutatud õigusi. Riik peab austama seda vanemate õigust.
6. Lapsel on õigus elule. Riik peab tagama, et lapsed saavad kasvada ja areneda võimalikult heades oludes.
7. Lapsel on õigus saada nimi kohe peale sünni. Lapsel on õigus saada kodumaa ja olla selle

kodanik. Kui on võimalik, lapsel on õigus tunda oma vanemaid ja olla nende poolt hooldatud.

8. Lapsel on õigus säilitada oma nimi ja kodakondsus ning suhted sugulastega ilma ebaseadusliku vahelesegamiseta.
9. Lapsel on õigus elada koos oma vanematega, kui nad suudavad lapse eest hoolitseda. Lapsel on õigus pidada ühendust oma vanematega, kui lapsi ei ela oma vanematega koos. Ühendusepidamist vanematega võib takistada, kui ühendusepidamine kahjustab last.
10. Mõnikord võivad laps ja tema vanemad sattuda eri riikidesse. Sel juhul peab riik proovima taasühendada neid teineteisega võimalikult kiiresti.
11. Riik peab takistama seda, et täiskasvanud viivad lapsi ilma loata ühest riigist teise.
12. Lapsel on õigus öelda oma arvamus asjade kohta, mis puudutavad teda ennast. Täiskasvanutel tuleb selgitada laste arvamus enne lapsi puudutavate otsuste tegemist. Lapse arvamust tuleb võtta arvesse otsustes vastavalt tema vanusele ja arengutasemele. Täiskasvanud peavad põhjendama otsuseid lapsele nii, et ta saab nendest aru.
13. Lapsel on õigus öelda vabalt oma arvamus ja rääkida arvamustest teistele. Arvamustega ei

tohi siiski teisi inimesi solvata.

14. Lapsel on õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele. Vanemate lapsele antavat juhendamist selle õiguse kasutamisel tuleb austada.
15. Lapsel on õigus liituda ühingutega ja nendes tegutseda. Lapsel on õigus koguneda rahumeelselt.



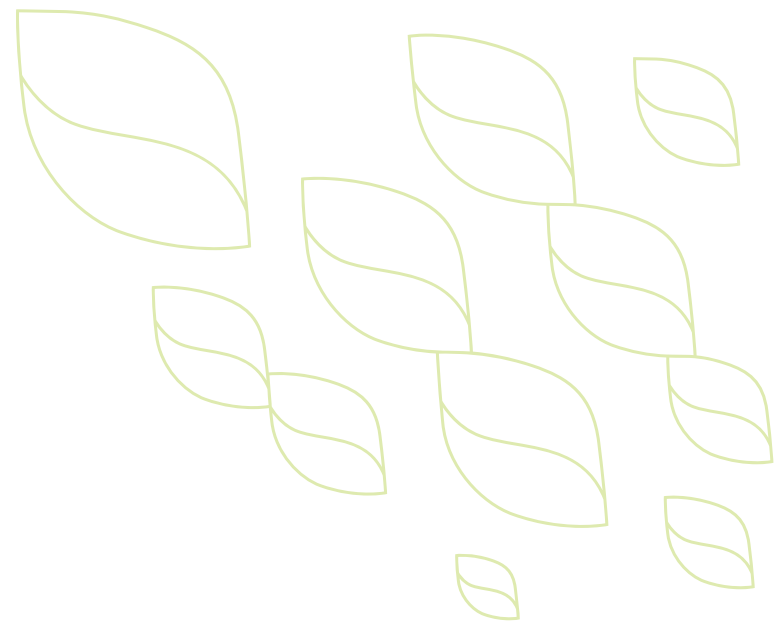
16. Lapsel on õigus eraelule. Lapse eraellu, perekonda, kodusse või kirjavahetusse ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult sekkuda.
17. Lapsel on õigus saada informatsiooni ja jälgida teabevahendeid mitmekülgsest. Täiskasvanud peavad kaitsma last informatsiooni eest, mis kahjustab teda.
18. Lapse vanematel on koos vastutus lapse kasvatamise ja hoolitsemise eest. Neil tuleb tegutseda lapse heaks. Riik ja omavalitsused peavad toetama vanemaid ja lapse teisi hooldajaid selles ülesandes.



19. Täiskasvanud peavad kaitsma last igasuguse vägivalda ja halva kohtlemise eest. Lapsele ei tohi mingil moel haiget teha. Keegi ei tohi kohelda last ükskõikselt või last ära kasutada.
20. Kui laps ei tohi elada oma vanematega koos, lapsel on õigus erilisele kaitsele ja toele. Ta tohib sel juhul elada näiteks teises peres või lastekaitseasutuses. Laps tohib naasta oma vanemate juurde, kui see on lapsele kasuks. Lapse elukoha ja kodu vahetamist mitu korda peab vältima.
21. Kui lapse vanemad surevad või ei suuda tema eest hoolitseda ja riik lubab lapsendamist, võib laps saada alaliselt uue pere lapsendamise abil. Lapse huvi peab olema lapsendamisel otsustav.
22. Teisest riigist põgenikuna saabunud lapsel on õigus saada vajalikku hoolitsust.
23. Puudega laps peab saama parimat võimalikku ravi ja abi, mis edendab tema inimvääriskust, enesekindlust ja osalemist kogukonna tegevuses. Puudega last peab toetama nii, et ta saab käia koolis ja harrastustes.
24. Lapsel on õigus elada võimalikult tervena. Lapsel on õigus saada ravi ja abi, kui ta haigestub. Lapsel on õigus pääseda arsti juurde. Samuti peab hoolitsema lapseootel emade tervise eest.
25. Kui laps ei tohi elada oma vanemate juures, peavad teised täiskasvanud lapse eest hästi hoolitsema. Lastekaitse töötajatel tuleb teatud aja tagant üle vaadata, kas laps tohib naasta

oma vanemate juurde.

26. Lastel ja vanematel on õigus vajadusel saada riigilt abi rahalistes asjades.
27. Lapsele peab tagama kodu, toidu ja piisavalt riideid. Riik ja omavalitsused peavad aitama vanemaid nii, et lapsel on igatpidi head tingimused kasvamiseks ja arenemiseks.
28. Lapsel on õigus käia koolis. Põhikool peab olema tasuta. Reeglid ja kasvatus koolis peavad olema õiglased. Riik peab pakkuma võimalikult paljudele lastele võimalust õpingute jätkamiseks peale põhikooli.
29. Kool peab arendama lapse oskusi. Kool peab arendama lapse emakeelt ja andma informatsiooni lapse oma ja muude maade kultuuride kohta. Koolis tuleb rääkida laste ja



- teiste inimeste õigustest. Koolis lapsed õpivad, mida mitmekultuurilisus, keskkonnakaitse ja sugude vaheline võrdsus tähendavad.
30. Vähemusrühma või põlisrahva hulka kuuluval lapsel on õigus oma kultuurile ja keelele. Tal on õigus viljeleda oma usku koos teiste kogukonnakaaslastega.
  31. Lapsel on õigus puhata, mängida ja veeta vaba aega. Lapsel on õigus tutvuda kunsti ja kultuuriga.
  32. Laps ei tohi teha niisugust tööd, mis kahjustab tema tervist või segab tema koolikäimist.
  33. Täiskasvanud peavad kaitsma last narkootikumide eest.
  34. Täiskasvanud peavad kaitsma last seksuaalse häirimise eest. Keegi ei tohi meelitada või sundida last seksile.
  35. Riigid peavad takistama lastega kaubitsemist. Lastega kaubitsemine tähendab, et keegi röövib lapse tema vanematelt ja müüb tema teisele inimesele. Lastega kaubitsemine on kuritegu.
  36. Täiskasvanud peavad kaitsma last igasuguse halva kohtlemise eest.
  37. Last ei tohi karistada julmal viisil või piinata. Keegi ei tohi lapse õigusi alahinnata. Last ei tohi panna vanglasse ja tema vabadust ei tohi piirata, kui on olemas teisi alternatiive. Kui laps siiski vahistatakse või vangistatakse, tema eest tuleb hoolitseda seal hästi. Last ei tohi hoida vahi all kaua.

38. Last ei tohi võtta relvajõududesse või sõdima. Täiskasvanud peavad kaitsma lapsi sõjas.
39. Riik peab aitama last, kui last on kuritarvitatud.
40. Isegi kui laps on rikkunud seadust või last kahtlustatakse selles, peab teda kohtlema hästi ja õiglaselt.

41. Mingi riigi seadus võib olla lapsele parem kui käesolev konventsioon. Sel juhul peavad inimesed järgima oma riigi seadust.
42. Riik peab hoolitsema selle eest, et kõik riigi elanikud teavad, mis on lapse õigused.
43. ÜRO lapse õiguste komitee peab järelevalvet, et riigid peavad käesolevast konventsioonist kinni.
44. -54. Need punktid räägivad sellest, kui kaua konventsioon kehtib ja kuidas riigid konventsioonist kinni peavad.

Kogu konventsiooni võib leida aadressilt [https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060\\_2](https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2)





## Tähtsad sõnad

**Ühinenud Rahvaste Organisatsioon** ehk ÜRO tahab rahu kogu maailma. See aitab kõigil riikidel teha koostööd selleks, et inimõigused realiseeruksid. ÜRO liikmed on kõik maailma riigid.

**Riik ja omavalitsused** organiseerivad Soomes teenuseid inimestele. Soome kodanikud moodustavad riigi. Riigi asjade üle otsustab Eduskunta. Iga soomlane elab kusagil omavalitsuses. Koduvalla asju otsustab vallavolikogu.

**Võimuesindajad** tähendavad täiskasvanuid, kes töötavad riigi või omavalitsuse alluvususes. Nad töötavad näiteks lastekaitstes, koolis, politseis või haiglas.

**Lastevaldkonna institutsioonid** on näiteks organisatsioonid ja uurimisasutused, mis edendavad laste asju. Niisugused institutsioonid on ka võimuesindajad, kes otsustavad laste asjade üle.

**Teenus** tähendab näiteks seda, et lapsed pääsevad arsti juurde, kui nad haigestuvad. Kool ja päevahoid on ka lastele suunatud teenused. Teenuste eest tasutakse maksurahaga, mida ettevõtted, ühendused ja kodanikud maksavad.

**Lastekaitseasutus** tähendab kohta, kus laps võib elada, kui ta ei tohi elada oma vanematega koos. Lastekaitseasutuses elab samal ajal mitmeid lapsi.

**Hoolduspere** tähendab teist peret, kes hoolitseb lapse eest. Laps võib kolida hooldusperesse, kui tema oma vanemad ei saa tema eest hoolitseda. Lapsi tohib naasta oma vanemate juurde, kui see on lapsele kasuks.

**Lapsendamine** tähendab, et laps kolib alaliselt teise peresse ja saab uued vanemad. Laps ei naase enam oma sünnivanemate juurde.

**Vähemusrühmad** tähendavad inimesi, kelle keel, kultuur, usk või muu joon erinevad enamuselanikkonnast. Soomes keelevähemusrühmadesse kuuluvad näiteks romad, soomerootslased, viipekeelsed ja mitmed sisserändajad. Saamid on vähemus ja põlisrahvas. Nad on Soome põliselanikkond.

## Kas lastel on kohustusi?

Inimõigused kuuluvad igaühele ilma tingimusteta. Igaühe kohustus on teiste inimõiguste austamine. Täiskasvanu kohustus on õpetada lastele, mida inimõigused tähendavad.

Näited:

- Lapsel on õigus saada kaitset vägivalda, ärakasutamise ja hooletusse jätmise eest. Laps ei tohi kiusata või kahjustada teisi mingil viisil.
- Lapsel on õigus puhtale keskkonnale. Lapsel on ka kohustus nii hästi kui võimalik keskkonna puhtuse eest hoolitseda.
- Lapsel on vabadus oma mõtlemisele ja kultuurile. Lapsel on ka kohustus austada teiste mõtteid ja põhimõtteid.



LAPSIASIAVALTUUTETTU  
OMBUDSMAN FOR CHILDREN

Lasteombudsmani büroo  
Avaldatud internetis 08/2023